

Gyere velünk múzeumba!

Múzeumpedagógiai Különdíjban részesült a Damjanich János Múzeum „Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével” programja

A Damjanich János Múzeum küldetése, hogy az Alföld szívében Szolnok Megyei Jogú Város és Jász-Nagykun-Szolnok megye régészeti, történeti, numizmatikai, néprajzi, képzőművészeti, iparművészeti és irodalomtörténeti örökségét, gyűjtse, őrizze, feldolgozza és közzétegye, elsősorban a tájegység lakossága és ezen túl az ide látogató turisták, üdülők, iskolák és diákok számára azért, hogy megismerjék és élvezzék a megye történetét, természeti és kulturális gazdagságát, életét, mindazt, amit az itt élőknek és az ide látogatóknak kínál.

Nagy büszkeségünkre szolgál, hogy az idén 19. alkalommal megrendezett Országos Múzeumpedagógiai Évnyitón A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya Szemével múzeumpedagógiai program Múzeumpedagógiai Különdíjban részesült.

1. Az múzeum épületének és alapításának története

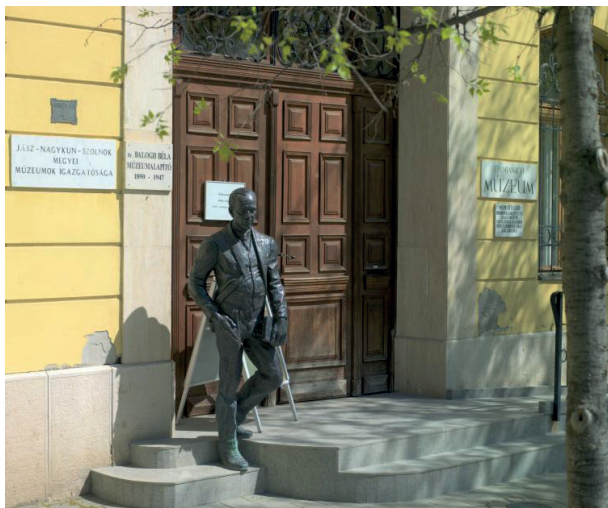
Az intézmény a város főterén, gyönyörű környezetben várja a Szolnokra érkező egyéni látogatókat és csoportokat. Külön érdekesség a múzeum díszes épülete, mely régen Magyar Király Szállóként működött. 1860-ban a korszak sikeres vállalkozója, *Obermayer Lajos* építtette fel a város harmadik emeletes épületét. A későklasszicista stílusú épületet először katonatisztek számára bérelték ki, majd a nevezetes Magyar Király Szálló működött benne. A Kossuth tér 4. szám alatti műemlék épület első emeletét és a második emelet egy részét 1952. december elején vette használatba a múzeum, amely ugyanattól az évtől kezdődően viseli a szolnoki csata legen-

dás hőségét, *Damjanich János* honvédtábornoknak a nevét. A társintézmények kiköltözésével a múzeum a teljes épületet birtokba vette. Az ünnepélyes átadásra 1996. december 15-én került sor.

A legtöbb vidéki városhoz hasonlóan a múzeum és a könyvtár alapításának terve Szolnokon is szorosan összekapcsolódott. Bár létesítésének gondolata már jóval korábban, a 20. század elején fölmerült, testet csak az 1930-as években öltött. A múzeum és könyvtár megalakítását *Hild Viktor* vetette fel. A nagyszabású tervek valóra váltását azonban az I. világháború megghiúsította. A létesítendő intézmény ügyét az I. világháborút követően Szolnokra kerülő tanár, *dr. Balogh Béla* karolta fel. Sokévi várakozás és szervezőmunka után állhatatossága célt ért: társadalmi összefogással 1933. május 2-án megalakult a Szolnoki Könyvtár- és Múzeum Egyesület. A II. világháború során komoly veszteségeket szenvedett az intézmény. 1945-től a normalizálódó viszonyok lehetővé tették az újrakezdést. *Kaposvári Gyula* későbbi igazgató, *Balogh Béla* tanítványa vette át a rendezés munkálatait, aki szervezője, első muzeológusa és közel harminc évig igazgatója volt az intézménynek. Fordulópontot jelentett a múzeum életében, amikor 1962-ben megalakult a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, melynek központja a szolnoki múzeum lett. A szervezet 2013-ban felbomlott és azóta megyei hatókörű városi múzeumként működik az intézmény.

A múzeum épülete

Dr. Balogh Béla szobra

2. Kiállításaink és múzeumpedagógiánk

A Jász-Nagykun-Szolnok megye életében kiemelkedő kulturális szerepet betöltő Damjanich János Múzeum egész évben állandó kiállításokkal, interaktív tárlatokkal, múzeumpedagógiai órákkal, családi rendezvényekkel és kézműves foglalkozásokkal várja a vendégeket. A Múzeumban őrzik a megye teljes régészeti és a legnagyobb néprajzi, történeti valamint képzőművészeti gyűjteményét. Az épületben hét állandó kiállítás látható, ezek mellett időszakos kiállítások fogadják a látogatókat, a hangulatos Díszudvar pedig a szabadtéri kulturális programoknak ad helyet. Az intézmény fennállása óta már két alkalommal nyerte el az „Év Múzeuma” címet. Emellett múzeumpedagógiai kiadványaival és programjaival háromszor érdemelte ki a „Múzeumpedagógiai Nívódíj”-at, illetve kétszer a „Múzeumpedagógiai Különdíj”-at.

A Damjanich János Múzeumban igyekszünk teljesebbé tenni a múzeumlátogatás élményét a gyerekcsoportok számára az egyes korosztályok érdeklődési körének megfelelő programkínálatunkkal. Kiemelt céljaink között szerepel a diákok identitástudatának és lokálpatriotizmusának erősítése (helytörténethez, valamint a hon- és népismerethez kapcsolható óráinkra alapozva), a muzeológia és a múzeumi munka megismertetése. Fontos cél továbbá a múzeum értékeinek diákok általi felfedezése és megőrzése. E célok megvalósításával egy olyan múzeubarát, a kiállításokat megérteni és befogadni képes generáció nőhet fel, mely a múzeumlátogatást kulturális alapszükségletnek

tekinti. Ebben kívánunk segítséget nyújtani az általános és középiskolai diákok számára meghirdetett múzeumpedagógiai óráinkkal és foglalkozásainkkal, melyek az iskolai képzés során elsajátított tananyag könnyebb feldolgozásához és érthetőbbé tételéhez nyújtanak új információkat. A múzeumpedagógiai órák az állandó és az időszakos kiállításokra támaszkodva bővítik a diákok ismeretanyagát, szoros összhangban az iskolai tanmenettel.

A múzeumban egységes koncepció mentén kialakított állandó kiállításainkban a gyerekek felfedezhetik azt, hogy ősidőktől kezdve hogyan változott az emberek lakókörnyezete, mindennapi élete. Választ kaphatnak például a 2021-ben teljesen megújult **Régészeti állandó kiállításunkban** – „Élők háza, holtak hazája” – arra, hogy hogyan élt és mivel játszott egy gyerek a kőkorból vagy bronzkorból? **A Néprajzi állandó kiállításban** – **Mesterségek művészete, Népélet a Közép-Tisza vidékén** – többek között azt is megtudhatják, milyen játékok voltak, hogyan és miből készültek 100 évvel ezelőtt? Vagy, hogy milyen mesterségek léteztek régen, hogyan dolgozott egy fazekas, szűcs, mit csinált egy tímár?

Minden kiállításunkban számos múzeumpedagógiai eszköz, demonstrációs tárgy segít a tárlatok jobb megismerésében. **A Szolnoki Képtárban** hangos tárlatvezető rendszer segítségével fedezhetik fel a látogatók a Szolnoki Művésztelép történetét és az ott alkotók műveit és életútját. A 10 teremből álló tárlat a gyermekek számára babzsákfoteles pihenőhelyeket, a Képtárat megismertető társasjáték – Képtármutató – sarkot, óriás puzzle kirakókat, festménykirakókat kínál. **A Jászskun kapitányok nyomában** interaktív tárlatunkban a látogatók azt az utat járhatják be, amit a több évszázaddal ezelőtt hazánkba érkező kunok és jászok megtettek. Gyerekek és felnőttek egyaránt kaftánt (régikun viseletet) ölthetnek, korabeli kard- és sisakmásolatot próbálhatnak ki, illetve szégyenfára állhatnak. Nyelvemlékeket hallgathatnak, kipróbálhatják a kalodát illetve egykor és most játékot játszhatnak. **Történeti állandó kiállításunk, a Városi polgárok a századelőn** kiállítás egy polgár család életével ismerteti meg az érdeklődőket, illetve a hozzánk érkezők megtudhatják például mi is az az útikészítés. A műszaki érdeklődésűeket és a régi rádió és televízió szerelmeseit várja a „**Mesélő dobozok**” technikatörténeti tárlatunk.

Mindezek mellett a hozzánk érkező gyerekek összefuthatnak a múzeum 2019-ben született kabalafigurájával: Zoknikutyával, aki nemcsak a múzeumon, hanem mesés kalandjain keresztül végig vezeti egész Szolnokon a városba érkezőket.

3. A 19. Országos Múzeumpedagógiai Évnyitó és a Magyar Vidéki Múzeumok Szövetsége Különdíja

A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével múzeumpedagógiai program 2021. szeptember 27-én a 19. Országos Múzeumpedagógiai Évnyitón Múzeumpedagógiai Különdíjban részesült.

A Múzeumpedagógiai Nívódíj 2003-as alapítása óta a legrangosabb szakmai díjnak számít a hazai múzeumpedagógiában. Azokat az intézményeket illeti az elismerés, amelyek múzeumpedagógiai programjaikkal, kezdeményezéseikkel kimagasló teljesítményt értek el a múzeumi ismeretátadás terén. Az elismerést minden évben az Országos Múzeumpedagógiai Évnyitón adják át.

Az idén 19. alkalommal megrendezett Országos Múzeumpedagógiai Évnyitó helyszíne Gödöllő volt. A Múzeumok Őszi Fesztiváljának 2006 óta az Országos Múzeumpedagógiai Évnyitó a nyitórendvénye, melyen minden évben átadják a Múzeumpedagógiai Nívódíjakat, melyet konferencia követ. A rendszerint 250-300 főt megmozgató esemény a muzeális intézmények pedagógiai és szolgáltatási kínálatának seregszemléje is. A helyszín-specifikus gyakorlati bemutatók, tárlatvezetések, workshopok remek alkalmat kínálnak arra, hogy a múzeumi szakemberek és pedagógusok a kreatív múzeumpedagógiai megoldások, kiállítások, programok és módszerek tárházából inspirációt meríthessenek, kapcsolatokat építhessenek. A szakmai konferencia szorosan kapcsolódott a 2021-ben megrendezett Múzeumok Őszi Fesztiválja *Múzeumi harmónia* mottó célkitűzéséhez. A hazai és határon túli múzeumi szakembereket, pedagógusokat egyaránt megszólító szakmai eseményen azokat az eszközöket, kreatív megoldásokat kívánták bemutatni a szervezők, amelyeknek köszönhetően a zene a múzeumokhoz köthető – legyen az akár egy megzenésített múzeumi tartalom, akár egy a kiállítóterben, vagy a múzeumkertben megtartott koncert vagy művészetterápiás foglalkozás.

A neves szakértők, előadók bevonásával zajló plenáris előadások, a jó gyakorlatok és a helyszín-specifikus workshopok és tárlatvezetések mind arra reflektálnak, hogy a muzeális intézmények milyen sokszínű módon, milyen változatos múzeumi tartalmakkal és szolgáltatásokkal képesek megjeleníteni a zenét.

Az idén Magyar Vidéki Múzeumok Szövetsége különdíját **A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével múzeumpedagógiai programunk** kapta. A indoklás a következő volt:

LAUDÁCIÓ

„A Damjanich János Múzeum programjára legjellemzőbb a komplexitás. Vegyíti a különböző múzeumi tudományterületek és művészetek – néprajztudomány, történettudomány, régészet, képzőművészet – ismereteit azokkal a pedagógiai módszerekkel, melyek az egyes korosztályok kompetenciáinak fejlesztéséhez szükségesek az adott területen. Mindezt egy „életre kelt” szereplő közreműködésével. A Múzeum kiállítóhelye a „Kalandozások Szolnokon – mesés kalandok Zoknikutya szemével” című múzeumpedagógiai kezdeményezésével kimagasló teljesítményt ért el a múzeumi ismeretátadás terén. Maga a program egyszerre informatív és szórakoztató, emellett könnyen és rugalmasan variálható, részekre bontható az érdeklődő óvodai vagy iskolai csoportok igénye szerint. Nagy előnye, hogy alkalmazható zárt térben és szabadban egyaránt. Bár elsősorban oktatási intézményeknek készült, önállóan is használható, hiszen a hangzóanyag és a kiadvány segítségével családok, kiránduló csoportok, kisgyerekes baráti társaságok külön is felfedezhetik a séta során a települést Zoknikutya „segítségével”.

Csapláros Andrea

(Magyar Vidéki Múzeumok Szövetsége, elnök)

4. A Kalandozások Szolnokon, Mesés kalandok Zoknikutya szemével múzeumpedagógiai programunk bemutatása

Az eredeti elgondolás egy gyerekek számára készülő helytörténeti, mesés ismeretterjesztő kis könyv elkészítése, feladatokkal tarkítása volt. Erre épült rá később az a múzeumpedagógiai program, melynek célja az, hogy óvodás kortól kezdve minél több

ismeretet, élményt szerezzenek a lakóhelyükről, környezetükről a foglalkozásokon és sétákon résztvevők, illetve ezalatt gazdagítsák általános műveltségüket is. Mindezt egy szerethető, kedves szereplő segítségével sajátítsák el szinte észrevétlenül, a mindennapi élet természetes velejárójaként.

A Damjanich János Múzeum többéves tapasztalata, hogy az itt élők egyre kevésbé ismerik a városuk épített és szellemi örökségét. Ezért egy olyan múzeumpedagógiai programot szerettünk volna kidolgozni, ami már egészen kisgyerek kortól több évre, évtizedre megalapozza a Szolnok értékeivel kapcsolatos ismereteket.

A program célcsoportja az 5–12 év közötti gyerekek. A gondolat a könyv/program elkészítéséhez kettős céllal született:

1. Nagyon fontosnak tartjuk a helyi kötődés erősítését már egészen kis kortól, illetve a helytörténeti ismeretek átadását.
2. A kiadvánnyal szeretnénk felkelteni más települések lakóinak érdeklődését Szolnok iránt. Szeretnénk, ha minél többen megismernék és megszeretnék a várost.

Bár a mintaprojekt jelenléttel kezdődött, később a pandémia miatt kialakult helyzetben digitálisan is folytatódott. Az offline megvalósítást még 2020 októberében kezdtük el az egyik szolnoki óvoda nagycsoportosaival. Bár a járványhelyzet közbeszólt, Zoknikutya történetével a virtuális térben tartottuk a kapcsolatot, annak elmúltával pedig ismét személyesen találkozhattunk. Általános iskolában digitális formában használták fel Zokni kalandjait, egy ötödikes osztályban magyar órán a "Szülőföld" témakörben.

Elsőként a történet kézírata készült el hozzá kapcsolódó feladatokkal, majd ezt követte egy hangkönyv, melynek különlegessége, hogy a múzeumi dolgozók olvasták fel az összes fejezetét. 2022 januárjában jelenik meg nyomtatott formában a kiadvány, mely múzeumpedagógiai segédanyagként és önállóan, Szolnok történetét bemutató könyvként is használható.

5. A program tartalmi egységei:

Elméleti alapozás

Épített örökség régen és most. Épületek képeken és festményeken a múzeum egyik állandó kiállítá-

sában, a Szolnoki Képtárban. Fekete fehér és színes fotókon okosfal segítségével párosító játékot készítettünk (egykor és ma), majd az épületeket a Képtár falán lévő alkotásokon is megkerestük. Régi térképen elhelyezték a gyerekek az épületek képeit.

Vizuális kultúra – Rajzolás

Az előzetesen bemutatott fotók és alkotások alapján az óvodás csoport tagjai lerajzolták azt az épületet, ami a legjobban tetszett nekik.

Szolnoki vár (Középkori élet Szolnokon)

A város képe régen és ma. A vár építésének története, annak lakói, foglalkozása és életmódja. A bemutatás helyszíne az állandó régészeti kiállítás. Demonstrációs tárgyakat alkalmaztunk a tapasztalati ismeretek elmélyítésére. Pár perces kisfilmlet mutattunk be a vár építéséről.

Vármakett készítése

A Szolnoki vár megismerése, a várépítésről szerzett tudás alapján kartondobozokból erődítmény építése az óvodában.

Zoknikutya nyomában séta: A torkolat és a Tabáni Tájház

A séta során a gyerekek felidéztek azokat a helyszíneket és épületeket, melyekről hallottak a mesében. Megnéztük a Kossuth teret, annak szobrát. A Városházát és a Könyvtár és Megyeháza épületét. A Zagyva-Tisza torkolatához sétáltunk. Hosszasan beszélgettünk a két folyóról, a halászatról, tiszai halakról, az itt található Szolnoki Művésztelepről. A Zagyva partján elindultunk, és a Tabáni Tájházhoz érkeztünk. Ott rengeteg dolgot megtudtunk a Tájházzal, annak régi lakóiról és foglalkozásukról. Végül Tiszavirágot készítettünk.

Ismeretbővítés újra a múzeumban

A Díszudvaron néprajzi, képzőművészeti, történeti, régészeti tárgymásolatok és hozzájuk kapcsolódó játékok segítettek a gyerekek készségeinek fejlődését. Majd végül egyénileg alkothatták meg az ovisok kutyusos képeiket.

A programra legjellemzőbb a komplexitás, illetve a könnyen és rugalmasan variálhatóság. Részekre bontható annak függvényében, hogy melyik téma-

kör hangsúlyosabb egy érdeklődő óvodai vagy iskolai csoport számára. Alkalmazható zárt térben és szabadban egyaránt. Bár elsősorban oktatási intézményeknek készült, önállóan is használható. A programhoz külön kiadvány készült, melyet hangoskönyv formájában tettünk közzé a múzeum YouTube csatornáján (<https://www.youtube.com/channel/UCkQEe8Ptaw4I1eVpMjIEmAA/playlists>).

6. Hogyan tovább...?

Programunkat folyamatosan szeretnénk fejleszteni, ebben már szakmai napok megtartásával, óvodapedagógusokkal és pedagógusokkal is elkezdtünk közösen gondolkodni. A célunk az, hogy a lehető legjobb módon tudjon hasznosulni a gyerekek számára mindaz az ismeretanyag, mely a későbbiekben a tudásukká válik. Egyetértünk azzal a gondolattal, hogy a múzeum mint tanulási motiváló helyszín, lehetőséget biztosít az egész életen át tartó tanulásra.

Ennek jegyében a régi értékek megtartásával folyamatosan törekszünk a megújulásra múzeumpedagógiánkban. Új időszaki kiállításainkhoz rendszeresen dolgozunk ki naprakész foglalkozásokat. A 2022-es év első ilyen programja az ILLUSZTRÁCIÓRA FEL! Válogatás a Budapesti Illusztrációs Fesztivál 2021 alkotásaiból tárlathoz került kidolgozásra, mely a Szolnoki Galériában tekinthető meg

2022. február 6-ig. Az időszaki kiállítások mellett igyekszünk állandó tárlatainkhoz is megújítani kínálatunk, melyhez remek lehetőséget kínál az is, hogy január végén új állandó régészeti kiállítás nyílik múzeumunkban. Emellett a pedagógusok igényeihez igazodva is dolgozunk ki foglalkozásokat. Az idei évben a szolnoki óvodák számára szeretnénk készíteni egy, a témahetükhöz kapcsolódó programot. Ennek témája az 1848–49-es forradalom és szabadságharc, melynek fontos része volt a szolnoki csata és Damjanich János személye.

Múzeumpedagógiai kínálatunkban mind néprajztudomány, történettudomány, régészet, mind képzőművészet területén igen sokszínű. Ajánlónk lapozgatható kiadvány formájában és elektronikusan is elérhető (<https://www.djm.hu/ci/assets/pdf/uploads/muzpedprog.pdf>) az érdeklődők számára.

Irodalom

<https://www.djm.hu/latogatoinknak/bemutatkozas>
<https://www.djm.hu/szolgaltatasok/muzeumpedagogia>

<https://mokk.skanzen.hu/2021081619-orszagos-muzeumpedagogiai-evnyito>

Barláné Kulánda Krisztina
Damjanich János Múzeum,
múzeumpedagógus